

3. Suun oireet ja hyvinvointi

Kysy potilaan suun oireista sekä ohjaa ja auta tarvittaessa niiden hoidossa, sillä

- **palliatiivisessa hoidossa ja saattohoidossa olevan potilaan suun oireet saattavat kuormittaa sekä potilaita että heidän läheisiään. (C)**

Palliatiivisessa hoidossa olleiden potilaiden läheisten kuvausten perusteella sekä potilaat että heitä hoitavat läheiset kokivat suun oireet kuormittavina.

Laadullisessa tutkimuksessa¹ tarkasteltiin palliatiivisessa hoidossa olevien potilaiden suun oireita, suunhoitoa sekä suunhoitoon liittyviä tunnekokemuksia potilaiden läheisten kuvaamana. Aineisto kerättiin blogeista sekä keskustelufoorumeilta (n = 16) Yhdysvalloista, Kanadasta ja Isosta-Britanniasta. Aineisto analysoitiin teema-analyysillä.

Tutkimuksen laatu: Hyvä (JBI 7/10)

Näytön vahvuus: 3

Sovellettavuus suomalaiseen väestöön: Hyvä

- **suunterveyden ongelmat ilmeisesti heikentävät palliatiivisessa hoidossa ja saattohoidossa olevien potilaiden fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. (B)**

Palliatiivisessa hoidossa olevat potilaat kuvasivat suunterveyden ongelmien vaikuttavan laajasti fyysiseen (jatkuvat oireet, unettomuus) ja psyykkiseen (turhautuminen, ärtyneisyys) hyvinvointiin. Potilaat kokivat suunterveyden ongelmien vaikuttavan moineen elämänalueeseen. Potilaiden ruokailutottumuksiin vaikuttivat ruokahalun väheneminen, painonlasku ja nielemisongelmat sekä se, että ruoasta nauttiminen katosi. Lisäksi suun kuivuus vaikeutti ajoittain puhumista, ja suun alueen oireet tekivät olon sietämättömäksi.

Australialaisessa laadullisessa kuvailevassa tutkimuksessa² tarkasteltiin palliatiivisessa hoidossa olevien potilaiden kokemuksia suun alueen ongelmista ja niiden vaikutuksista heidän päivittäiseen elämäänsä. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelulla palliatiivisen yksikön potilailta (n = 14) ja analysoitiin teema-analyysillä.

Tutkimuksen laatu: Hyvä (JBI 8/10)

Näytön vahvuus: 3

Sovellettavuus suomalaiseen väestöön: Hyvä

Suunterveyden arviointi oli yhteydessä viimeisen elinviikon oireiden lievittymiseen kivun (p < 0,001), pahoinvoinnin (p < 0,001), ahdistuneisuuden (p < 0,001) sekä hengenahdistuksen (p < 0,001) osalta.

Ruotsalaisessa retrospektiivisessä poikkileikkaustutkimuksessa³ tarkasteltiin hoivakodeissa asuvien ikääntyneiden asukkaiden (n = 22 855) elämän loppuvaiheessa esiintyviä oireita sekä niiden hoitoa ja pyrittiin tunnistamaan kivun, pahoinvoinnin, ahdistuneisuuden ja hengenahdistuksen lievittymiseen yhteydessä olevia tekijöitä. Aineisto

koottiin Swedish Register of Palliative Care -rekisteristä, johon kerätään kansallisesti tiedot kaikista kuolemantapauksista ja hoidosta kuolemaa edeltäneen viikon ajalta.

Tutkimuksen laatu: Tasokas (JBI 7/7)

Näytön vahvuus: 4b

Sovellettavuus suomalaiseen väestöön: Hyvä

➤ **suunterveyden ongelmat saattavat vaikuttaa palliatiivisessa hoidossa ja saattohoidossa olevan potilaan sosiaaliseen hyvinvointiin. (C)**

Palliatiivisessa hoidossa olevat potilaat kuvasivat suunterveyden ongelmien vaikuttavan sosiaaliseen hyvinvointiinsa, aiheuttamalla esimerkiksi vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin ongelmia sekä sosiaalisten tilanteiden, kuten yhteisen ruokailun välttämistä.

Australialaisessa laadullisessa kuvailevassa tutkimuksessa² tarkasteltiin palliatiivisessa hoidossa olevien potilaiden kokemuksia suun alueen ongelmista ja niiden vaikutuksista heidän päivittäiseen elämäänsä. Aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla palliatiivisen yksikön potilailta (n = 14) ja analysoitiin teema-analyyseillä.

Tutkimuksen laatu: Hyvä (JBI 8/10)

Näytön vahvuus: 3

Sovellettavuus suomalaiseen väestöön: Hyvä

Saattohoidossa olevien, edennyttä syöpää sairastavien potilaiden kokemalla suun ja kasvojen alueen kiputilalla oli yhteys potilaan sosiaalisiin toimintoihin (p < 0,001).

Havainnoivassa poikkileikkaustutkimuksessa⁴ tarkasteltiin edennyttä syöpää sairastavien ja palliatiivisessa hoidossa 2,5–3 viikon elinajan odotteella olevien potilaiden kokemia suun alueen oireita sekä niiden yhteyttä potilaan sosiaalisiin toimintoihin. Tutkimus koostui itsearviointilomakkeesta (The Oral Problems Scale) sekä standardoidusta kliinisestä tutkimuksesta.

Tutkimuksen laatu: Hyvä (JBI 6/8)

Näytön vahvuus: 4b

Sovellettavuus suomalaiseen väestöön: Hyvä

➤ **suunterveyden ongelmat ilmeisesti ovat yhteydessä palliatiivisessa hoidossa ja saattohoidossa olevan potilaan toimintakykyyn. (B)**

Saattohoidossa olevien edennyttä syöpää sairastavien potilaiden kokemat suun alueen oireet, kuivan suun ongelmat (p < 0,001), makumuutokset (p < 0,042) ja suun ja kasvojen alueen kiputilat (p < 0,001), olivat yhteydessä potilaan toimintakykyyn. Sen sijaan yhteys sosiaalisiin toimintoihin oli vain suun ja kasvojen alueen kivulla (p < 0,001). Sylkirauhasen vajaatoiminnan todettiin olevan yhteydessä toimintakykyyn (p < 0,001) ja sosiaalisiin toimintoihin (p < 0,028).

Yhdysvaltalaisessa havainnoivassa poikkileikkaustutkimuksessa⁴ tarkasteltiin edennyttä syöpää sairastavien ja palliatiivisessa hoidossa 2,5–3 viikon elinajan odotteella olevien potilaiden kokemia suun alueen oireita sekä niiden yhteyttä potilaan toimintakykyyn. Tutkimus

koostui itsearviointilomakkeesta (The Oral Problems Scale) sekä standardoidusta kliinisestä tutkimuksesta.

Tutkimuksen laatu: Hyvä (JBI 6/8)

Näytön vahvuus: 4b

Sovellettavuus suomalaisen väestöön: Hyvä

Palliatiivisessa hoidossa olevat potilaat kokivat suun kuivuuden vaikuttavan syömiseen (61,2 %), puhumiseen (75,6 %), makuaistiin (59,7 %) ja nielemiskykyyn (15 %), minkä vuoksi potilaat muuttivat ruoan koostumusta ja vähensivät syödyn ruoan ja juoman määrää.

Isossa-Britanniassa tehdyssä poikkileikkaustutkimuksessa⁵ tarkasteltiin erilaisten mittareiden käyttöä palliatiivisessa hoidossa olevan potilaan (n = 135) suun kuivuuden itsearvioinnissa. Mittarit ja kysymykset oli koottu yhteen kyselykaavakkeelle, jonka tutkija täytti yhdessä potilaan kanssa. Arvioinnissa käytettiin numeerista (NRS 0–10) ja verbaalista (VRS ei lainkaan, hiukan, kohtalainen, vaikea) asteikkoa. Lisäksi potilaita pyydettiin arvioimaan NRS-asteikolla, kuinka paljon suun kuivuus häiritsi puhumista, syömistä ja makuaistia. Potilailta kysyttiin myös avoimilla kysymyksillä, mitä menetelmiä he itse käyttivät suun kostutukseen, mitä muita suun kuivumiseen liittyviä huolia heillä oli sekä mikä vaihtoehto kyselyssä parhaiten kuvasi suun kuivuutta.

Tutkimuksen laatu: Hyvä (JBI 6/8)

Näytön vahvuus: 4b

Sovellettavuus suomalaisen väestöön: Hyvä

Palliatiivisessa hoidossa työskentelevät hoitotyöntekijät tunnistivat potilaiden suun-terveyden ongelmia ja nostivat esiin niiden yhteyksiä potilaiden elämänlaatuun, syömiseen ja juomiseen, kommunikaatioon ja sosiaaliseen eristäytyneisyyteen.

Australiassa tehdyssä laadullisessa tutkimuksessa⁶ palliatiivista hoitotyötä osastoilla (n = 10) ja kotihoidossa (n = 8) tekevät hoitotyöntekijät kuvasivat potilaiden suunhoitoa koskevan mallin kehittämisen ja käytönnoton haasteita ja siinä huomioitavia suosituksia. Aineisto analysoitiin teema-analyysillä.

Tutkimuksen laatu: Hyvä (JBI 7/10)

Näytön vahvuus: 3

Sovellettavuus suomalaisen väestöön: Hyvä

Lähteet:

1. Delgado MB, Burns L, Quinn C, Moles DR, Kay EJ. 2018. Oral care of palliative care patients - carers' and relatives' experiences. A qualitative study. *British Dental Journal* 224(11), 881–886.
2. Rohr Y, Adams J, Young L. 2010. Oral discomfort in palliative care: results of an exploratory study of the experiences of terminally ill patients. *International Journal of Palliative Nursing* 16(9), 439–444.
3. Andersson S, Årestedt K, Lindqvist O, Fürst C-J, Brännströmm M. 2018. Factors associated with symptom relief in end-of-life care in residential care homes: A national register-based study. *Journal of Pain and Symptom Management* 55(5), 1304–1312.
4. Fischer DJ, Epstein JB, Yao Y, Wilkie DJ. 2014. Oral health conditions affect functional and social activities of terminally ill cancer patients. *Supportive Care in Cancer* 22(3), 803–810.
5. Fleming M, Craigs CL, Bennett MI. 2020. Palliative care assessment of dry mouth: what matters most to patients with advanced disease? *Supportive Care in Cancer* 28(3), 1121–1129.
6. Kong AC, George A, Villarosa AR, Agar M, Harlum J, Wiltshire J, Srinivas R, Parker D. 2020. Perceptions of nurses towards oral health in palliative care: A qualitative study. *Collegian* 27(5), 499–505.